

УДК 378.6:81`243

Н.М. Бобришева
м. Херсон, Україна

СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЙ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У МОРСЬКИХ ВНЗ

Постановка проблеми. Проблема підвищення якості навчання іноземних мов майбутніх фахівців морського флоту, професійна діяльність яких здійснюється в зарубіжних портах і на іноземних судах, набуває нині особливої актуальності та соціальної значущості. Адже для ефективного професійного спілкування морських фахівців із представниками різних інших культур тільки володіння іноземною мовою недостатньо, адже знання іноземної мови не виключає виникнення непорозумінь, конфліктів. Тому важливо ще під час навчання розвивати навички міжкультурного спілкування студентів морських ВНЗ.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблемою міжкультурного спілкування займалося багато вітчизняних і зарубіжних учених: В. Біблер, О. Муратова, А. Новицька, Т. Ткаченко. Над питаннями створення навчальних комунікативних ситуацій працювали: І. Бім, О. Вишневський, П. Гурбіч, Є. Пассов, В. Скалкін та ін. Втіленням навчальних комунікативних ситуацій та роботу над подоланням негативних етнокультурних стереотипів у навчальний процес, у рольові ігри, ситуації та симуляції розробляли: С. Гапонова, Ю. Кузьменко, Л. Яковенко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, якій присвячується стаття. Хоча питанням міжкультурного спілкування присвячена велика кількість наукових праць, але відсутнім є систематизований огляд створення ситуацій міжкультурного спілкування саме майбутніх фахівців морського транспорту.

Метою даної статті є дослідження шляхів створення ситуацій міжкультурного спілкування на заняттях з іноземної мови у морських ВНЗ.

Реалізація поставленої мети вимагатиме, на нашу думку, розв'язання таких **завдань**:

- 1) уточнити поняття «міжкультурне спілкування», «рольова гра», «симуляція»;
- 2) розглянути засоби створення ситуацій міжкультурного спілкування на заняттях з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі підготовки майбутніх морських фахівців до реалізації виробничих функцій у професійній сфері діяльності перед національною освітою стоїть проблема врахування та реалізації Європейських стандартів професійної освіти. Згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями до міжкультурної функції іншомовного спілкування входять такі навички та вміння, як здатність привести до спільного знаменника рідну й іноземну культури; культурну чутливість і здатність визначити та використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; здатність виконувати роль культурного посередника між рідною культурою та іноземною, успішно долати міжкультурні непорозуміння та конфліктні ситуації; здатність долати стереотипи в стосунках [2, с. 105]. Такі навички та вміння реалізуються у міжкультурному підході.

Нині у методиці викладання іноземних мов існують різні терміни, в основі яких лежить поняття «культура»: «крос-культурний» (cross-cultural), «міжкультурний» (intercultural), «транскультурний» (transcultural) та «мультикультурний» (multicultural), які є тотожними у більшості європейських країн [4, с. 32]. На нашу думку термін «міжкультурний» є найбільш влучним, тому що, по-перше, указує на взаємодію між культурами, по-друге, не виключає також знання і власної культури. Як зазначає М. Бугат, префікс *inter-* означає не тільки взаємодію, але й вказує на відносини та обмін між культурами [7, с. 67].

Майбутній морський офіцер має знати специфіку мовленнєвої поведінки різних культур для вмілого використання її під час роботи в багатомовному екіпажі. Так, за дослідженням Т. Andres філіппінські моряки часто використовують позитивну відповідь «Так», яка може означати не тільки, готовність виконувати та розуміння наказу офіцера, але й:

1. Він не розуміє наказу.
2. Він хоче закінчити швидше неприємну розмову.
3. Він лише частково зрозумів інструкцію [6, с.14].

Тобто, ця відповідь скоріш дорівнює відповіді «Я спробую», а не «Буде виконано». У такій ситуації офіцер має переконатися за допомогою додаткових запитань, що підлеглий зрозумів наказ та зробить усе правильно.

Отже, міжкультурний підхід до навчання іноземних мов потребує відповідної організації навчального процесу – створення ситуацій міжкультурного спілкування на заняттях з іноземної мови.

У такому контексті навчання міжкультурного спілкування майбутніх морських фахівців має починатися ще з першого курсу, коли курсанти у рамках навчання іноземної мови можуть вивчати особливості культур, з якими найчастіше може зустрітись фахівець під час роботи на морському флоті. Якщо на перших курсах такий матеріал може бути представлений у вигляді цікавих фактів, порівнянні різних культурних традицій, свят, то вже на старших курсах викладачі можуть запропонувати проблемні ситуації, для вирішення яких курсантам знадобляться професійні знання.

Під час планування та проведення ситуації потрібно дотримуватись принципів діалогу культур, дидактичної доцільності, домінування проблемних культурознавчих завдань, культурної варіативності та культурної рефлексії [5, с. 7], щоб міжкультурне спілкування проходило в руслі взаєморозуміння та толерантності.

Також важливо, щоб ставлення до культури у процесі розігрування ситуації не висловлювалося оцінювальними категоріями – «добре - погано», «нормально - ненормально», «цивілізовано – нецивілізовано», тому що у такому разі міжкультурний діалог унеможлиблюється й виникає загроза «утилітарного ставлення однієї культури до іншої» або ж «псевдодіалогу» [5, с. 11]. Таким чином, спілкування може піти в непотрібному напрямку й спричинити стереотипізацію та навіть зневажливе ставлення до культури носіїв мови, що вивчається, чи до власної культурної особливості. Тобто характеристика ситуації чи будь-якої особи має бути описового характеру, пояснювати якими рисами наділений той, чи інший персонаж, як він поводить себе у певній життєвій ситуації тощо.

Формами створення ситуації міжкультурного спілкування можуть слугувати рольові ігри, симуляції, ситуативні завдання. Розглянемо їх більш детально.

Рольова гра за визначенням Є. Пассова – це вправа, у якій студент, виконуючи різні соціальні та міжособистісні ролі, засвоює спілкування в межах соціального контакту [3, с. 87]. Більшість методистів зазначають, що у рольовій грі студентам не потрібно брати відповідальність за свої дії та слова [3; 7]. Симуляція дуже тісно пов'язана з рольовою грою, і часто ці поняття можуть бути взаємозамінними. В обох випадках ми маємо уявну ситуацію, у котрій учасники імітують сценарії з реального життя, застосовуючи відповідний мовленнєвий матеріал. Різниця полягає в тому, що рольова гра вимагає від учасників перевтілення в іншу особу, а в симуляції це є не обов'язковим. Є. Пассов зазначає, що симуляція більш широке поняття, в яке входить і рольова гра [3, с. 133]. Рольова гра допомагає курсантам оволодіти іноземною мовою паралельно з культурою різних країн, подолати негативні стереотипи, проявляти ініціативу тощо.

У процесі розробки симуляції та рольової гри важливо, щоб серед учасників розмови був представник української культури, а не лише американської, англійської, філіппінської, підбір цікавої інформації, країнознавчих матеріалів, а також наявність трьох компонентів:

- 1) дійсність функції («reality of function»);
- 2) симульоване середовище («simulated environment»);
- 3) структура гри («structure») [3, с. 132].

Пропонуємо наступну рольову гру, яку можна використовувати як на молодших, так і на старших курсах у морських ВНЗ. Студенти працюють у парах. Кожен студент не знає, що написано у картці іншого. Студент А – кадет з України, тільки що прибув на корабель. Він бачить філіппінського моряка і хоче запитати, як знайти свою каюту. Студент Б – другий

помічник капітана з Філіппін, він бачить новачка, який нижче його рангом. Він не хоче нічого пояснювати.

Кожній парі дається 5 хвилин підготувати свої репліки, не обговорюючи їх із партнером. Для виконання такого завдання студенти мають знати тему «Ship Construction». Після розігрування ситуації студенти обговорюють питання:

1. Чому другий помічник повів себе так?

2. Що робити у такій ситуації кадету?

3. Чи змінилася ситуація, якщо б на місці філіппінського помічника був український, американський офіцер?

Перед розігруванням таких ситуацій, викладач іноземної мови має пояснити студентам, що у кожній національності є свій показник дистанційності від влади. Так, Філіппіни характеризуються дуже високим індексом влади (сприймання влади як важливої частини життя, начальник не допускає рівності між ним і підлеглим), тоді як США, Данія – середнім (рівність підлеглого та начальника).

Матеріалами для таких симуляцій, ситуацій можуть бути як тексти, так і аудіо- та відео-матеріали, які можуть бути двох видів: статичні (дають інформацію) та проблемні, які порушують актуальні теми сучасності, можуть бути поштовхом до дискусії в рамках міжкультурного спілкування. Важливо, щоб матеріали були автентичними, які реально використовуються носіями мови, оскільки таким чином можна наблизити комунікативну ситуацію до реальної ситуації в іншомовному середовищі. Головною перевагою аудіоматеріалів є те, що вони пропонують курсантам інформацію «у природному темпі мовлення носіїв англійської мови» [5, с.9]. Також аудіо- та відеоматеріали краще передають емоції, характер персонажів, що дозволяє більш ефективно їх застосовувати у обговоренні сюжету, причин тієї чи іншої події, ситуації.

Висновки. Ефективне застосування ситуацій міжкультурного спілкування дає змогу майбутнім морським фахівцям досягти розуміння з представниками інших культур, формує вміння подавати інформацію ясно і точно, ефективно нею користуватися, а також уміння розпізнавати та коректно тлумачити інформацію, що отримується від представника іншої культури.

Перспективами на наш погляд, можуть стати розвідки у напрямках розроблення методики організації іншомовного комунікативного середовища засобами комп'ютерних технологій.

Література:

1. Гордеева А.Й. Як створювати ситуації міжкультурного спілкування на уроці англійської мови / А.Й. Гордеева // Іноземні мови. – 2008. – №2. – С. 8 – 11.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / за ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению : пособие для учителей иностр. яз. / Е.И. Пассов. – М.: Просвещение, 1985. – 208 с.
4. Попсуй А. Здатність жити, навчатись і діяти. (До питання визначення дефініції міжкультурного підходу у шкільній системі навчання іноземних мов) / А. Попсуй // Іноземні мови в навчальних закладах. - 2008. – № 1. – С. 30-35.
5. Сысоев П.В. Языковое поликультурное образование / П.В. Сысоев // Иностранные языки в школе. – 2006. – №4. – С. 2 – 14.
6. Andres T. Understanding the Filipino Seaman: his values, attitudes and behavior – Manila: Denklay Maritime Agency, 1991. – 28 p.
7. Byram M., Zarate G. Defining and Assessing Intercultural Competence: Some Principles and Proposals for the European Context // Language Teaching. – 1996. – № 10. – P. 67.
8. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – London – New York: Longman, 1998. – 296 p.

Автор статті розкриває аспекти організації міжкультурного спілкування на заняттях з іноземної мови у морських ВНЗ за допомогою рольових ігор, навчальних ситуацій.

Ключові слова: міжкультурне спілкування, рольова гра, симуляція, ситуація.

Автор статьи раскрывает аспекты организации межкультурного общения на занятиях с иностранного языка в морских учебных заведениях с помощью ролевых игр, учебных ситуаций, симуляций.

Ключевые слова: межкультурное общение, ролевая игра, симуляция, ситуация.

The author analyzes aspects of intercultural communication during the English lessons in maritime establishments by means of role-playing games, educational situations, simulations.

Keywords: intercultural dialogue, a role-playing game, simulation, a situation.

УДК 371.315.6:51

И.Н. Богатырёва
г. Черкассы, Украина

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МАТЕМАТИКИ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ДИАЛОГОВОЙ ТЕХНОЛОГИИ

Постановка проблемы. Система образования в нашей стране вступила в период фундаментальных изменений, характеризующихся новым пониманием целей образования, новыми концептуальными подходами к разработке и использованию учебных технологий. В проекте Национальной стратегии развития образования в Украине на 2012–2021 годы к основным заданиям реализации государственной политики в области образования относят перестройку учебно-воспитательного процесса на основе «развивающей педагогики», направленной на раннее выявление потенциала (задатков) у детей и их наиболее полное раскрытие с учётом возрастных и психологических особенностей. Для этого планируется внедрять в учебный процесс достижения психолого-педагогической науки, педагогические инновации, информационно-коммуникационные технологии. В связи с этим выдвигаются новые требования к методической подготовке будущего учителя математики. Актуальным заданием подготовки становится формирование у студентов методических умений по использованию в ходе их педагогической деятельности современных педагогических технологий, ориентированных на реализацию личностного подхода в обучении. По нашему мнению, одной из таких технологий является диалоговая технология, основанная на использовании учебного диалога.

Анализ актуальных исследований. В ряде исследований (В. Библер, И. Зимняя, Е. Ильин, М. Каминская, С. Курганов, И. Малова, Е. Мельникова, А. Леонтьев, А. Сгибнев, Е. Семёнов, Е. Скафа и др.) отмечается, что введение диалога в учебный процесс является одной из наиболее эффективных форм общения и организации познавательной деятельности учащихся на уроке. В связи с этим актуальными являются вопросы подготовки будущих учителей к использованию диалога.

Анализ научно-методической литературы показывает, что зачастую любой диалог в учебном процессе считают учебным, не учитывая при этом особенностей его организации и проведения. В зависимости от поставленной учебной задачи мы предлагаем различать следующие виды учебного диалога: обучающий и контролирующий.

Обучающий диалог – это способ организации учебного процесса, при котором приобретение новых знаний учащимися осуществляется с помощью системы проблемных вопросов и познавательных заданий. Такое приобретение знаний носит творческий характер, поскольку учащиеся активно участвуют в процессе познания, находясь в постоянном поиске ответов на вопросы, предложенные учителем. Главным назначением обучающего диалога является стимулирование познавательного интереса учащихся, вовлечение их в активное обсуждение, побуждение к самостоятельному решению возникающих проблемных ситуаций.

Цель статьи – рассмотреть вопросы обучения студентов-математиков в рамках дисциплины «Методика обучения математике» использованию обучающего диалога на уроках математики.